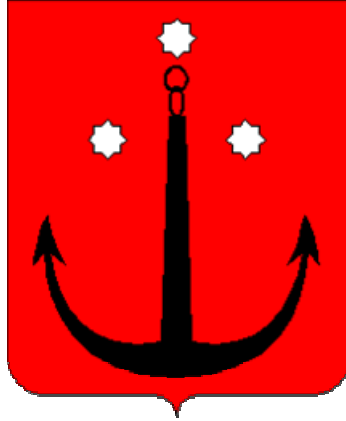

Матеріали для розробки Стратегії економічного розвитку

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ПІДПРИЄМЦІВ міста Городня та Городнянського району

Підготовлено

Комітетом стратегічного планування Городнянського району

та

Агенцією «ЧернігівІнвест»

у співпраці з

Проектом «Економічний розвиток міст»

За підтримки USAID

Липень 2008

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ПІДПРИЄМЦІВ

I. ВСТУП.....	2
II. МЕТОДОЛОГІЯ.....	2
III. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ.....	3
IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ.....	4
1. Статус підприємств.....	4
2. Ринки збуту.....	5
3. Загальний стан бізнесу.....	6
4. Місцеві переваги.....	7
5. Робоча сила.....	8
6. Нерухомість та інвестиційні плани.....	8
7. Перешкоди та можливості для розвитку.....	9
8. Муніципальні послуги.....	11
9. Загальні враження.....	14
10. Критичні питання.....	15
V. ПІДСУМОК.....	15

I. ВСТУП

Це дослідження є складовою частиною аналізу середовища у процесі стратегічного планування економічного розвитку міста Городня та Городнянського району. Метою опитування підприємців є отримання корисної інформації стосовно відношення бізнесменів до міських і регіональних (обласних, районних) органів влади та оцінки бізнесменами місцевого ділового клімату. Дослідження дало змогу порівняти ситуацію у місті Городня та Городнянському районі з ситуацією в інших громадах України та зробити висновки про основні проблеми, які турбують місцевих підприємців, а також про їхнє бачення ролі місцевої влади в економічному розвитку.

Вивчення думки підприємців є джерелом важливої суб'єктивної інформації та відображає позиції людей, які є безпосереднім рушієм економічного розвитку, забезпечуючи робочі місця та надходження до бюджету. Висловлені думки будуть враховані Комітетом стратегічного планування при підготовці Стратегічного плану економічного розвитку.

II. МЕТОДОЛОГІЯ

Протягом травня-червня 2008 року було проведено анкетування бізнесменів Городнянського району. Список компаній, запропонованих для інтерв'ю, включав як найбільших роботодавців району, так і низку малих і середніх підприємств. Загальна кількість респондентів – 37. Зведені відповіді всіх компаній було включено до цього звіту. Аналіз даних здійснено експертами Агенції «ЧернігівІнвест» за методологічної та консультативної підтримки фахівців проекту «Економічний розвиток міст». Для порівняння використано дані аналогічних опитувань, проведених у інших громадах північного регіону (Сумська та Чернігівська області).

Для забезпечення повних і чесних відповідей бізнесмени, які погодились взяти участь в опитуванні, були запевнені у абсолютній конфіденційності його результатів.

Хоча опитування 37 компаній не може однозначно відображати думку всієї бізнес-спільноти Городнянського району, ці компанії – великі та малі – разом забезпечують 1 464 робочих місця, що є вагомою частиною місцевої економічно-активної робочої сили (24% зайнятого населення, 4,5% постійного населення району), та складають достовірну і репрезентативну вибірку.

III. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Експортний потенціал місцевої економіки в цілому є невисоким. Більша частина (85,8%) товарів і послуг підприємств-респондентів реалізується у межах України, і лише 14,2% експортується. Однак окремі підприємства мають досить високі експортні можливості, адже 6,7% продажів підприємств-респондентів відбуваються на ринках Європи та інших країн світу (окрім СНД).
2. Середня продуктивність праці підприємців-респондентів є низькою. Середній збут 37 фірм на одного працівника склав у 2007 році біля 6,9 тис. дол. США (38,2 тис. грн.).
3. Основу місцевої економіки складають сільське та лісове господарство, переробна промисловість і торгівля.
4. Диверсифікованість місцевої економіки є не досить високою. На одне велике лісгосподарське підприємство припадає 39,2% загального обсягу збуту вибірки. При цьому більше половини робочих місць (50,8%) існують саме у галузі сільського та лісового господарства.
5. Головною причиною розміщення у цій місцевості для компаній-респондентів є наявність ринку збуту. Фірми також позитивно оцінюють наявність трудових та сировинних ресурсів.
6. Місцеві компанії задоволені якістю місцевої робочої сили. Респонденти оцінили 83% своїх найманих працівників на «відмінно» та «добре», що являє собою високий рівень задоволеності. Щоправда, 67,6% підприємців-респондентів відчувають брак робочої сили або очікують зіткнутися з такою нестачею в найближчому майбутньому.
7. Очікуваний рівень інвестиційної активності знаходиться на середньому рівні. 34% респондентів планують інвестувати в розширення свого бізнесу, ще 34% розглядають це питання.
8. Основними перешкодами для розвитку свого бізнесу опитані вважають загальну економічну ситуацію (57%), внутрішню конкуренцію (41%) та витрати на енергію (38%).
9. Загальна оцінка роботи місцевої влади є вищою за середню. 19 з 37 респондентів оцінили роботу місцевих керівників як «задовільну», оцінки «відмінно» або «добре» надали 17 респондентів. Жоден респондент не виставив оцінку «погано».
10. Оцінка місцевого ділового клімату є вищою за середньоукраїнський показник. Більшість компаній вважають, що він задовільний (40,5%). Добрі або відмінні оцінки надали стільки ж компаній (15 фірм, або 40,5%). 1 респондент вважає місцевий бізнес-клімат поганим, ще 6 (16,2%) утримались.
11. Місцеві компанії схвалюють реалізацію проектів, запропонованих у процесі стратегічного планування. Серед пріоритетів – розвиток села, залучення прямих інвестицій, розвиток малого та середнього бізнесу.

IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. Статус підприємств

З 37 підприємств 24 (64,9%) компаній були засновані після 1990 року, 13 (35,1%) – до 1990 року. Таке співвідношення свідчить про давні промислові та сільськогосподарські традиції місцевої економіки.

Дані щодо форми власності надали 35 компаній. Більшість фірм (23) є власністю українських фізичних осіб. 6 підприємств знаходяться у власності держави. Юридичним особам повністю належать 3 підприємства. Частку іноземної власності зазначили 2 фірми. Ще три фірми знаходяться у спільній власності держави та юридичних осіб, українських та іноземних суб'єктів господарювання.

Однак компанії, що належать юридичним особам або державі, відносяться до найбільших роботодавців, разом забезпечуючи 67% робочих місць.

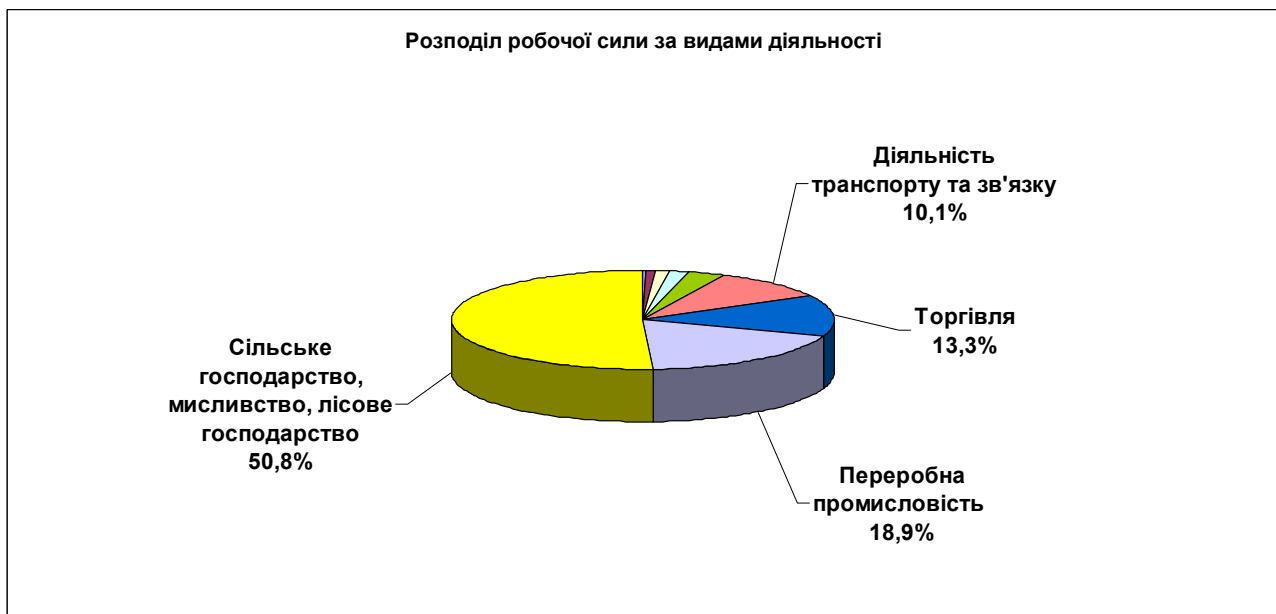

11 з опитаних 37 підприємств працюють у сфері торгівлі (оптової чи роздрібної), 10 фірм – у переробній промисловості, 4 працюють у сільськогосподарській та лісогосподарській галузі.

Вивчення думки підприємців міста Городня та Городнянського району

Найбільша кількість працівників (733 особи, або 50,8% найманих працівників опитаних фірм) зайнята у галузі сільського та лісового господарства. Друге місце (273 особи, або 18,9%) займає переробна промисловість. Торгівля, в якій працює найбільша кількість опитаних фірм, займає лише третє місце (192 особи, або 13,3%). На 4 місці знаходиться діяльність транспорту і зв'язку (146 найманих працівників, або 10,1%). На решту галузей припадає лише 6,9% робочих місць. Це свідчить про невисокий рівень диверсифікованості місцевої економіки та її залежність від однієї галузі та роботи декількох бюджетотворюючих підприємств.

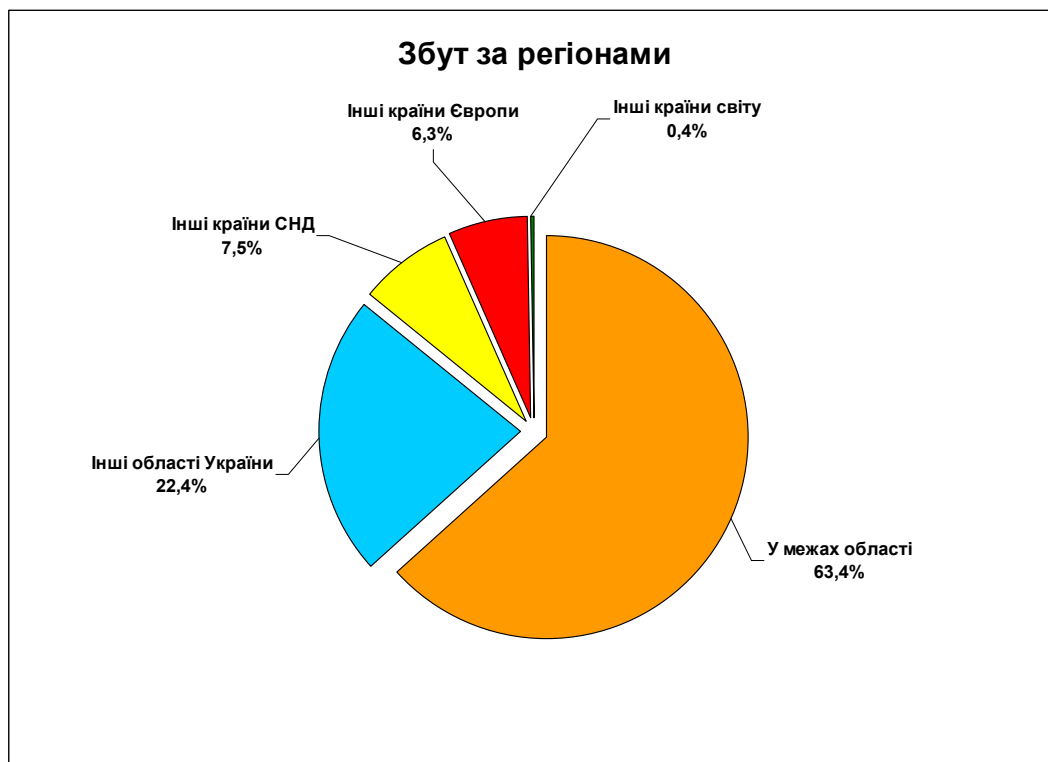
2. Ринки збуту

Більшість підприємців надали інформацію про географічний розподіл своїх клієнтів. Економіка міста за результатами опитування орієнтована в основному на внутрішній ринок. 23 підприємства (62,2%) обслуговують лише клієнтів у Чернігівській області, 2 фірми (5,4%) – виключно ринки інших областей України. 4 компанії експортують частину своєї продукції до країн СНД, ще 4 – до країн Європи, 2 – до інших країн світу.

Що стосується географічного розподілу загального обсягу реалізованої продукції (послуг), 63,4% збуту припадає на ринок Чернігівської області, 22,4% – на інші області України, 7,5% – на країни СНД, 6,3% – на європейських клієнтів, 0,4% – на інші країни світу. Частка експорту до Європи (6,3%) є високою порівняно з іншими українськими громадами, і свідчить про достатньо високу конкурентоспроможність окремих місцевих підприємств. Підприємства, які

Вивчення думки підприємців міста Городня та Городнянського району

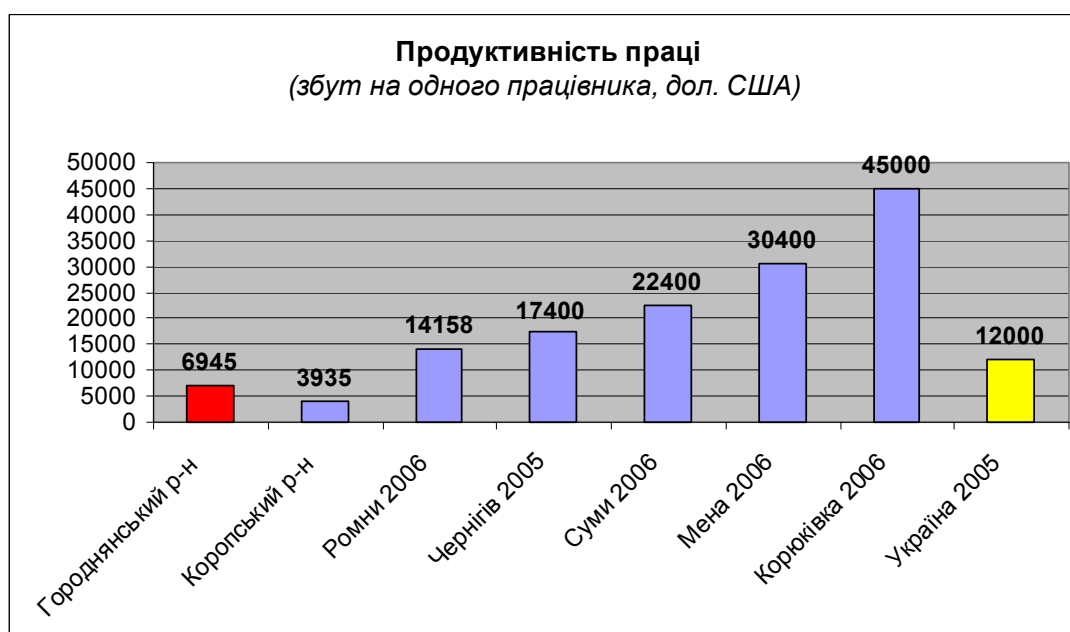
за результатами опитування є основними експортерами до країн Європи, належать до галузі лісового господарства та деревообробної промисловості.

3. Загальний стан бізнесу

34 підприємства погодились надати дані про обсяги своїх продажів у 2007 році. На основі аналізу цих даних було отримано відомості про середній рівень продуктивності праці в межах вибірки (обсяг продажів в перерахунку на одного працівника). Середній показник збуту на одного працівника склав 6 945 дол. США (38 199грн.). Такий рівень продуктивності праці є низьким і відстає від середньоукраїнського показника, а також від показників деяких громад-конкурентів.

У 2008 році загальний обсяг збуту, за очікуваннями підприємців, має зрости на 14,75%. При практично незмінній загальній кількості робочих місць це може свідчити про підвищення рівня продуктивності праці у порівнянні з попереднім роком.

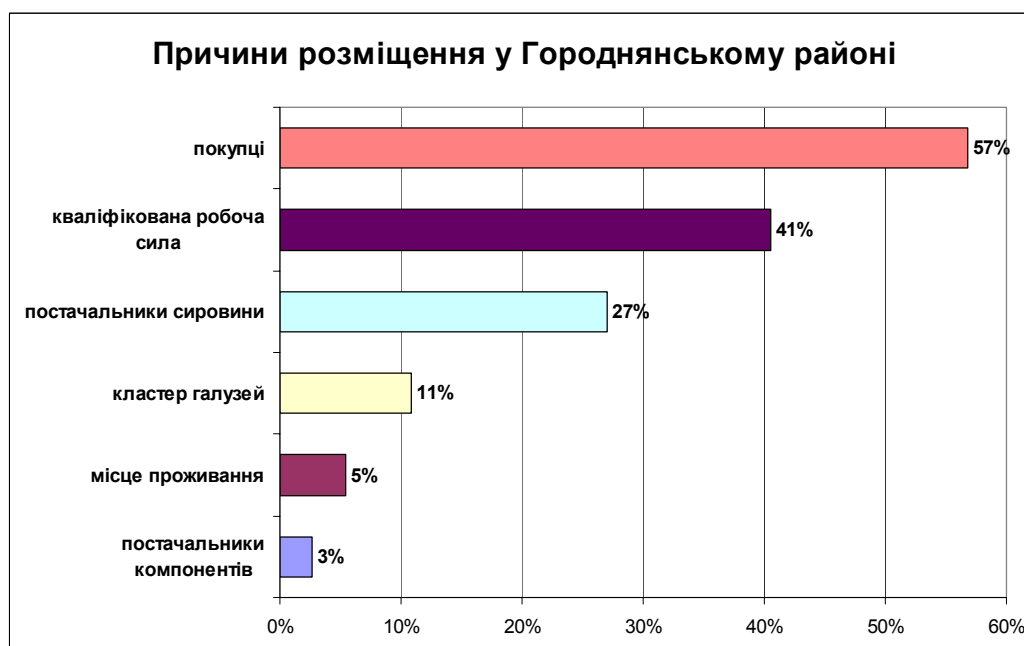
Вивчення думки підприємців міста Городня та Городнянського району

Рівень диверсифікованості місцевої економіки є невисоким. На одну з 37 компаній припадає більше, ніж 39% загального обсягу збуту (щоправда, у деяких інших українських громадах на окремі великі підприємства припадає більше 90% загального збуту). Ще 1 фірма забезпечує 14,5% загальних продажів. На 11 фірм припадає від 1% до 10% загального збуту. На кожне з 21 підприємства, що залишилися, припадає менш, ніж 1% загального обсягу збуту.

4. Місцеві переваги

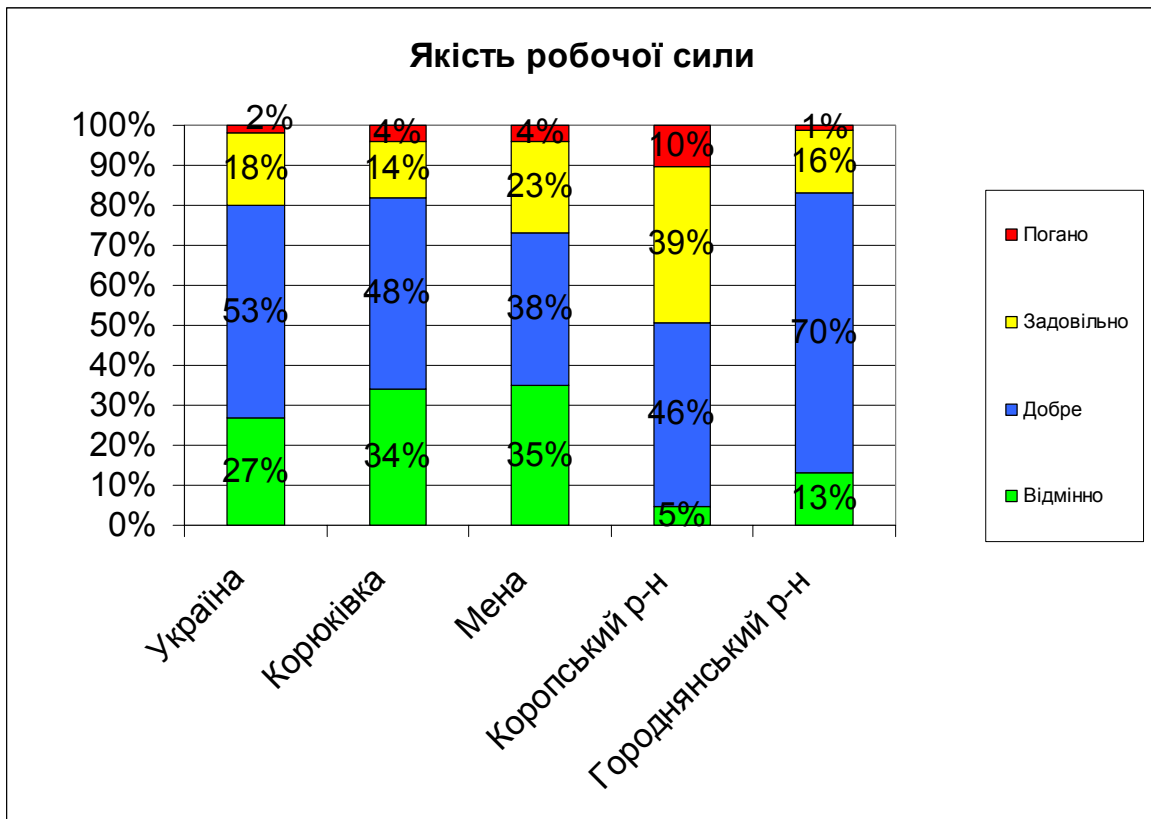
Компанії-респонденти визначили основні причини їхнього розташування в цій місцевості. Більша частина респондентів (57%) наголошують на наявності тут **важливого ринку збуту**. Ще 41% респондентів вважають важливою місцевою перевагою **наявність кваліфікованої робочої сили**. Досить багата **місцева сировинна база** входить до пріоритетів 27% респондентів.

5. Робоча сила

33 підприємства надали дані про кількість найманих працівників. Загальна кількість їхнього персоналу складає 1 464 особи (близько 24% зайнятого населення, близько 4,5% постійного населення району). Респонденти очікують, що у 2009 році кількість зайнятих дещо зменшиться (1 334 особи). Щоправда, слід врахувати, що своїми очікуваннями про кількість найманих працівників у 2008 році поділилися лише 26 респондентів, тобто можна очікувати певного зростання загальної кількості зайнятих. Середньомісячна зарплата, виплачена у 2007 році на 35 підприємствах, склала 886 грн. У 2008 році цей показник досяг 1 042 грн. (17,6% зростання).

Для процесу стратегічного планування особливу цінність має оцінка підприємцями якості місцевої робочої сили. Згідно з результатами опитування, місцеві підприємці дуже задоволені своїми найманими працівниками. Лише 1% загальної кількості робочої сили вибірки отримав оцінку «погано», що нижче середньоукраїнського показника та показників більшості громад-конкурентів. 70% робочої сили отримали оцінку «добре».

21 компанія (56,8%) відчувають брак конкретних професій, які важливі для подальшого розвитку, а інші 4 (10,8%) очікують зіткнутись з цією проблемою в майбутньому. Найпомітнішою є нестача інженерно-технічних спеціальностей (зварювальники, верстатники, майстри, столяри тощо).

На жодному з підприємств, навіть великих, немає відділу наукових досліджень та розробки нової продукції. Такий рівень інноваційних структур в компаніях є досить низьким, хоча в основному він зумовлений особливостями бізнесу опитаних компаній. Малі підприємства торгівлі та сфери послуг не потребують створення таких структур, у той час як вони життєво необхідні для успішного розвитку середніх та великих виробничих компаній.

6. Нерухомість та інвестиційні плани

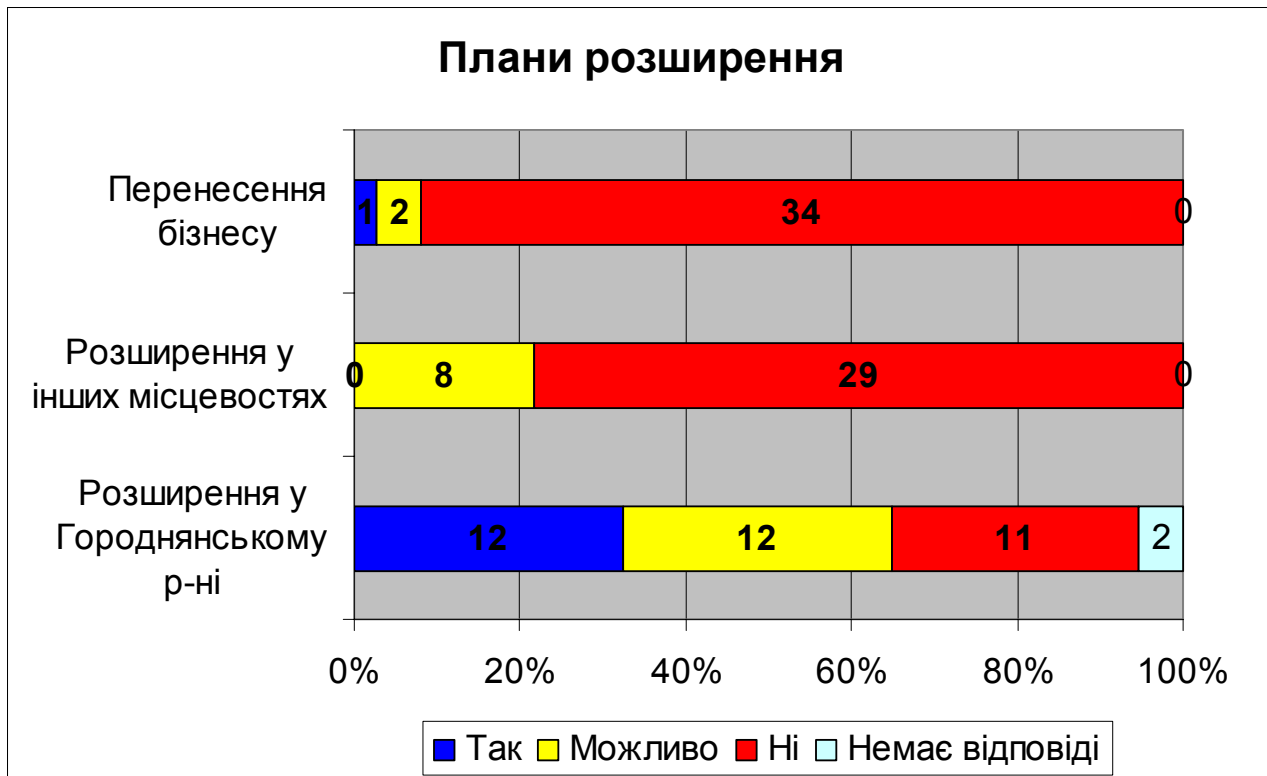
Більшість респондентів відповіли на запитання, пов'язані з бізнес-нерухомістю. 40% опитаних володіють нерухомістю, 34% – орендують, 26% частину нерухомості орендують, ще частиною володіють. Більшості респондентів (73%) наявної нерухомості цілком

Вивчення думки підприємців міста Городня та Городнянського району

достатньо для розширення. Здати в оренду або продати надлишки своєї нерухомості планують 11% респондентів.

Очікуваний рівень інвестиційної активності фірм-респондентів є посереднім. 34% респондентів планують інвестувати у розширення свого бізнесу в теперішньому місцезнаходженні. Ще стільки ж лише міркують над цим. 6 компаній поділилися своїми інвестиційними планами. У сукупності вони планують інвестувати близько 1,4 млн. гривень, що становить 2,5% від загального обсягу продажів у 2007 році. При цьому протягом наступних років (2008-2012) 9 компаній планують створити 118 нових робочих місць (8,1% від існуючої кількості).

8 фірм (22%) розглядають можливість освоєння нових ринків збуту шляхом розширення діяльності у інших адміністративно-територіальних одиницях. 1 підприємство планує перенесення діяльності до іншої території, ще 2 припускають таку можливість. Серед причин можливого перенесення бізнесу фігурують нарікання на погані послуги з боку органів місцевого самоврядування і органів влади (1 респондент) та поганий розвиток транспорту (1 респондент).

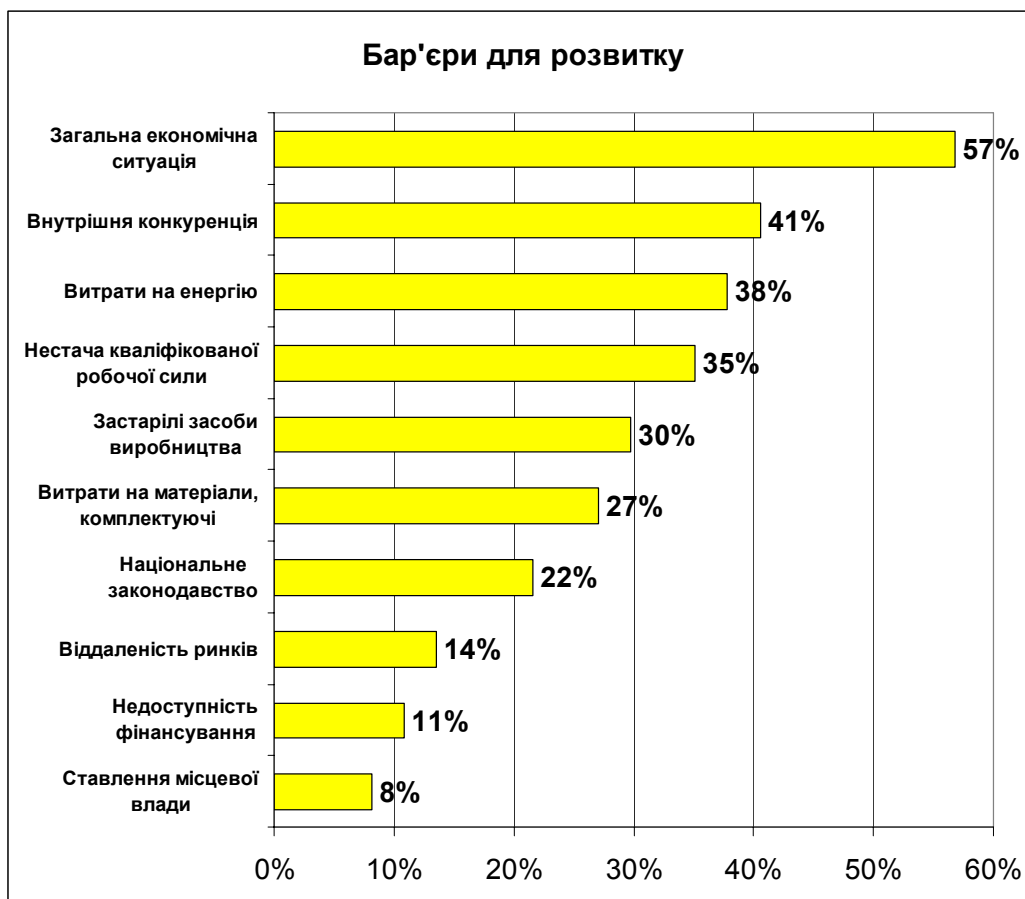

7. Перешкоди та можливості для розвитку

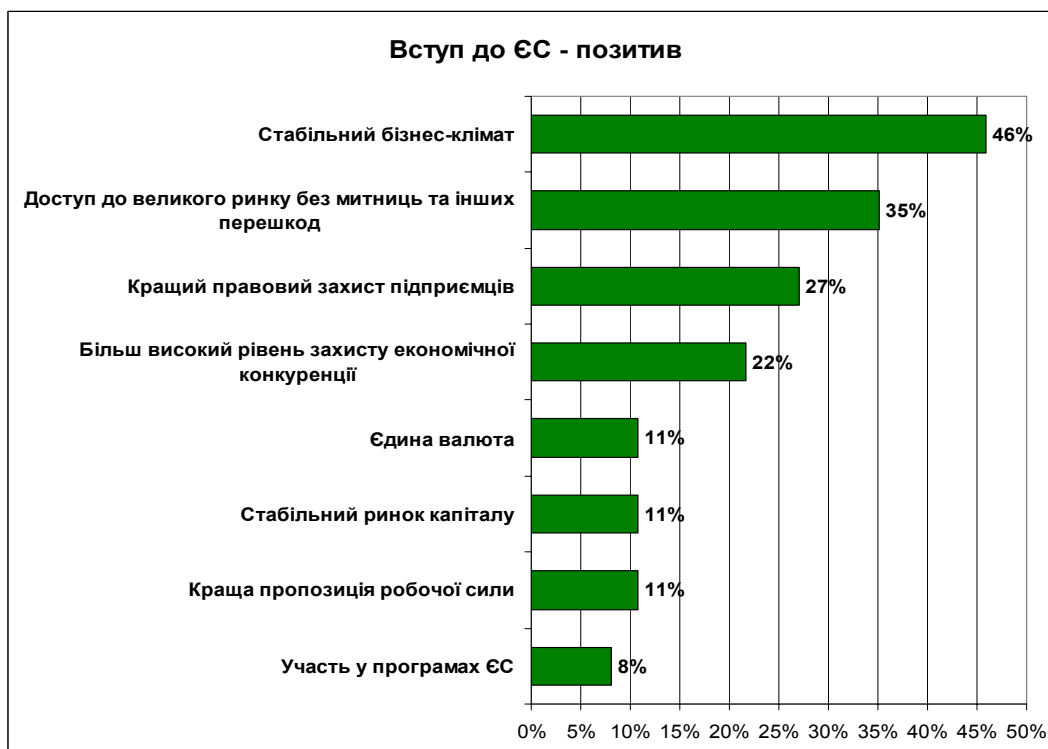
Респондентів попросили визначити основні перешкоди, які, на їхню думку, гальмують розвиток їхнього бізнесу. Черга пріоритетів виглядає наступним чином:

- (1) загальну економічну ситуацію згадують 57% компаній;
- (2) внутрішня конкуренція є одним з ключових бар'єрів для 41% підприємств;
- (3) витрати на енергію є проблемою для 38% компаній.

Компанії скаржаться також на нестачу кваліфікованої робочої сили (35%), застарілі засоби виробництва (30%), витрати на матеріали та комплектуючі (27%), недосконале національне законодавство (22%) тощо.

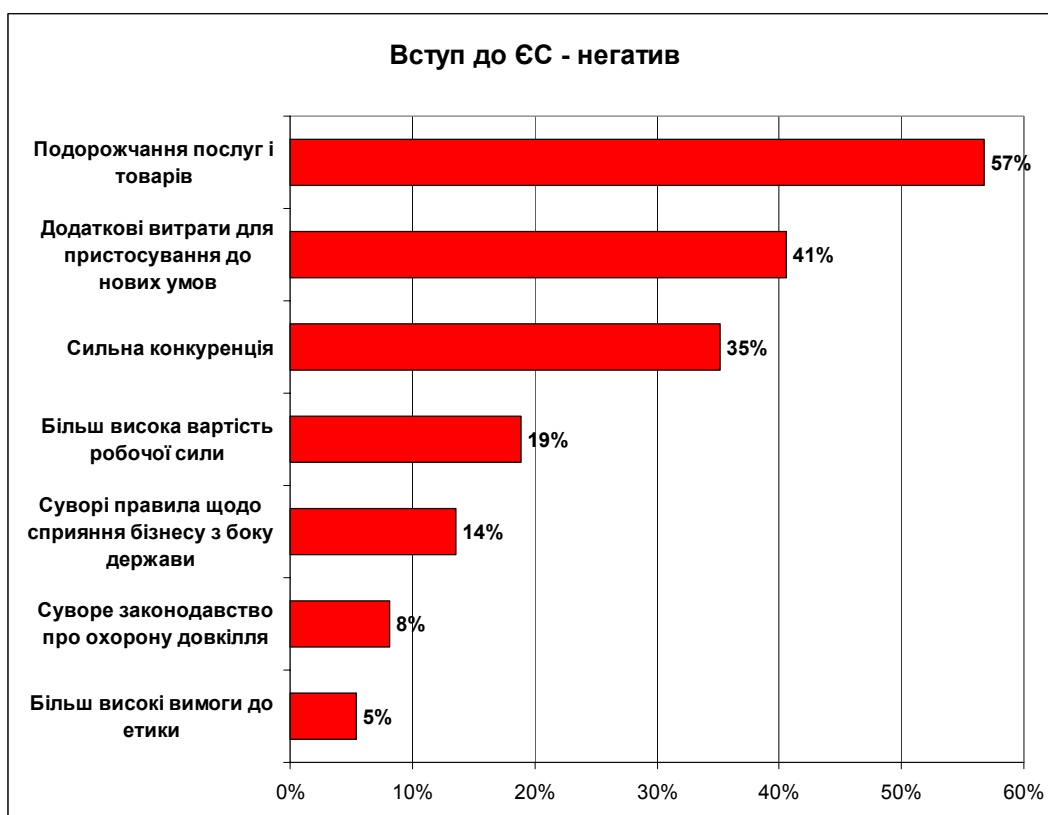

Для того, щоб якнайповніше урахувати сильні та слабкі сторони місцевої економіки, респондентів попросили оцінити можливі переваги для українського бізнесу в разі гіпотетичного вступу України до Європейського Союзу. 46% компаній вбачають позитивним результатом стабілізацію бізнес-клімату. Доступ до великого ринку без митниць та інших перешкод хотіли б отримати 35% підприємств. 27% вказують на кращий правовий захист підприємців.

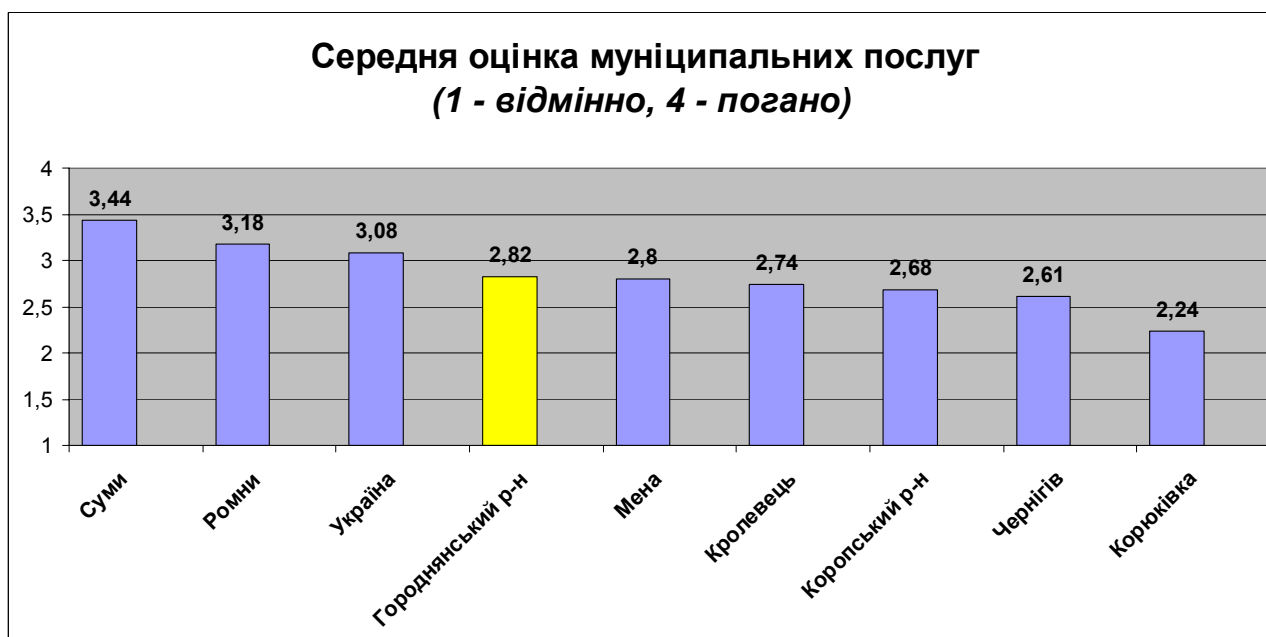
Вивчення думки підприємців міста Городня та Городнянського району

Разом з тим, підприємства дуже добре розуміють негативні аспекти можливого вступу до ЄС. Перше місце у рейтингу негативних очікувань посідає можливе подорожчання товарів і послуг (57%). Додаткові витрати, необхідні для пристосування до нових умов, турбують 41% опитаних підприємців. 35% хвилює посилення конкуренції.

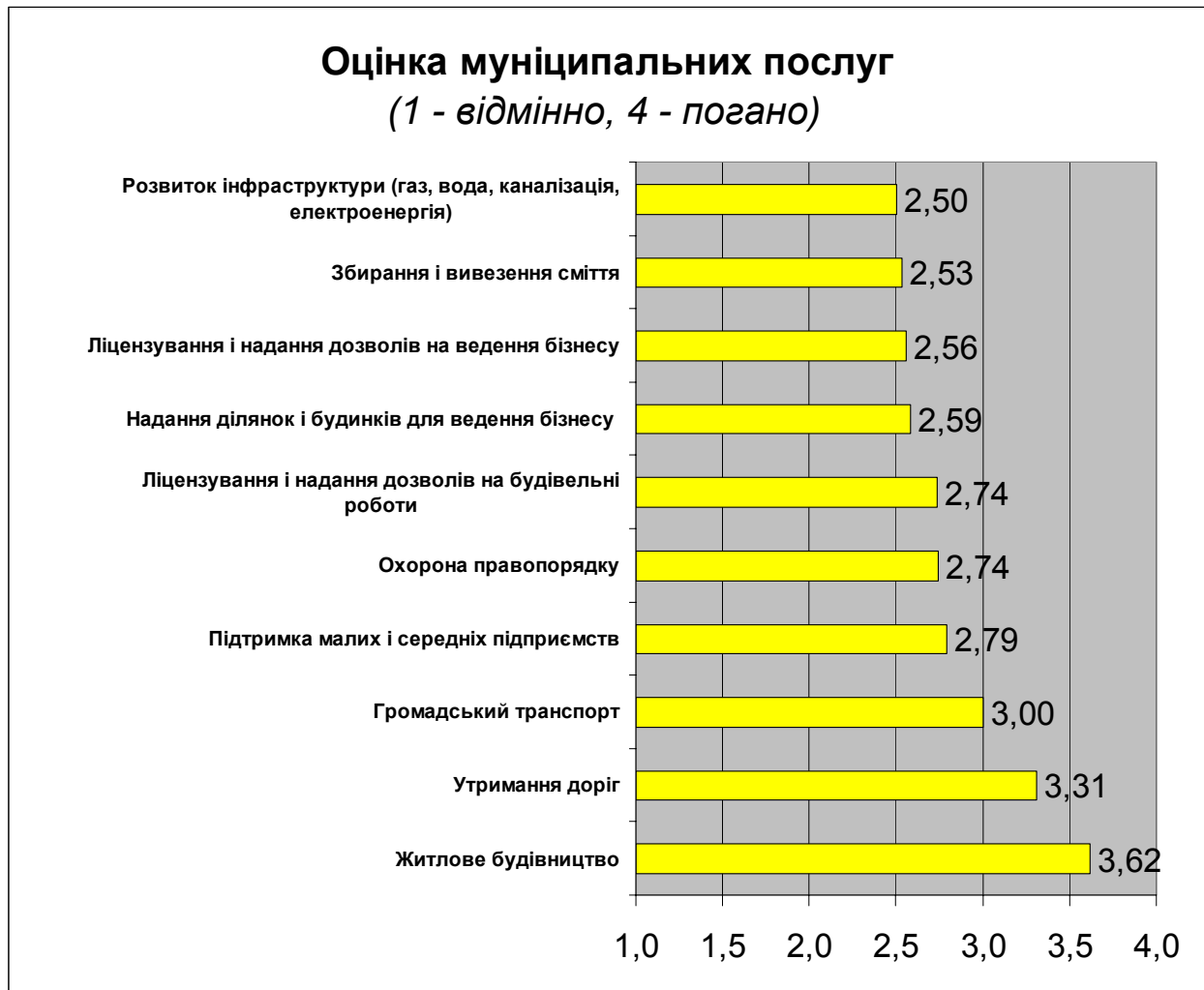
8. Муніципальні послуги

Компанії-респонденти оцінили 10 муніципальних послуг за 4-бальною шкалою (1 = «відмінно», 4 = «погано»). Загальна якість їхнього надання була оцінена як «задовільна» (середній бал склав 2,82). Загальний рівень задоволеності якістю надання муніципальних послуг серед підприємців Городнянського району вищий, ніж у середньому по Україні, але нижчий, ніж у деяких громад-конкурентів.

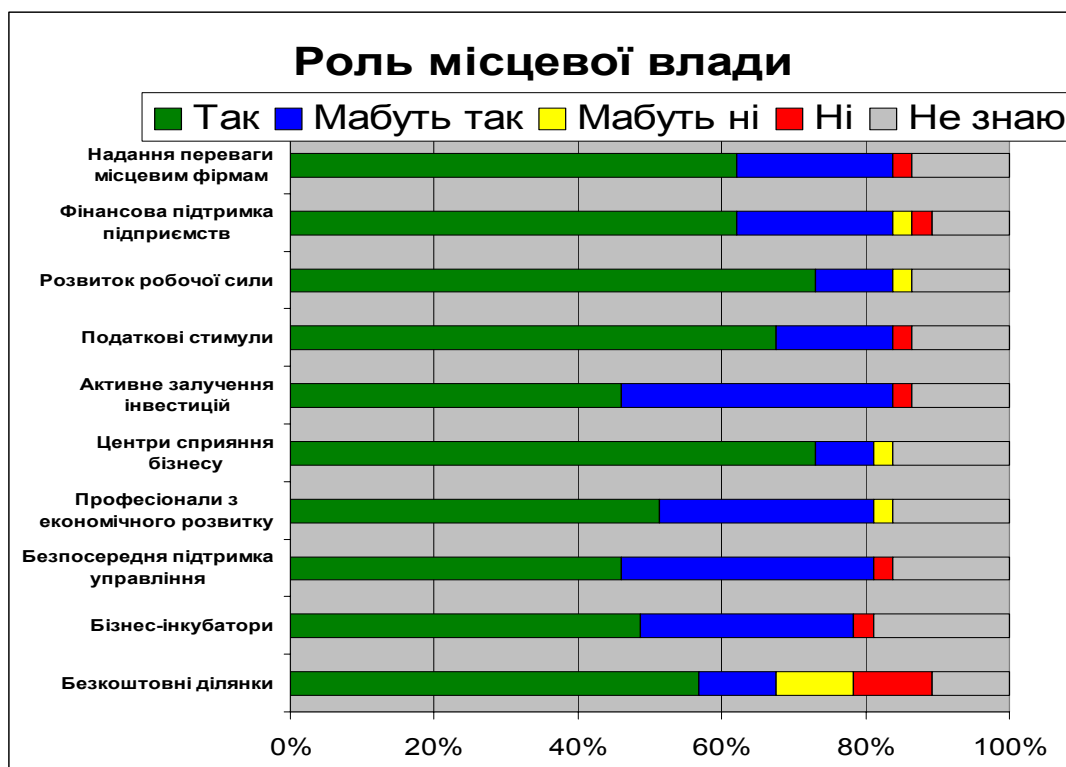

Вивчення думки підприємців міста Городня та Городнянського району

Що стосується окремих послуг, найвищий рівень задоволеності було виявлено щодо розвитку комунальної інфраструктури (2,50 бали), збирання і вивезення сміття (2,53 бали) та ліцензування ведення бізнесу (2,56 бали). Підприємці найменше задоволені **житловим будівництвом** (3,62 бали), утриманням доріг (3,31 бали) та **громадським транспортом** (3,00 бали).

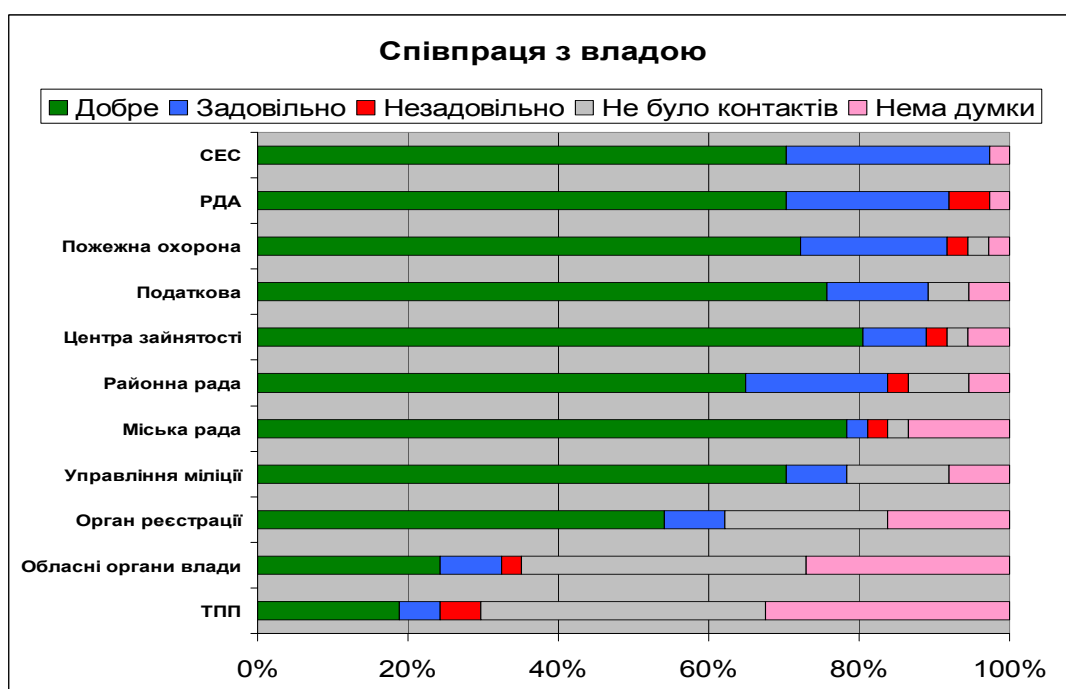

Компанії висловили свою точку зору щодо ролі місцевої влади в економічному розвитку. Фірми охоче сприймуть майже будь-які дії, що можуть бути їм запропоновані. Серед пріоритетних напрямів, за якими місцева влада могла б, на думку опитаних, сприяти розвитку бізнесу, найчастіше згадуються надання переваги місцевим фірмам, фінансова підтримка підприємств, розвиток робочої сили, податкові стимули та сприяння у залученні прямих інвестицій.

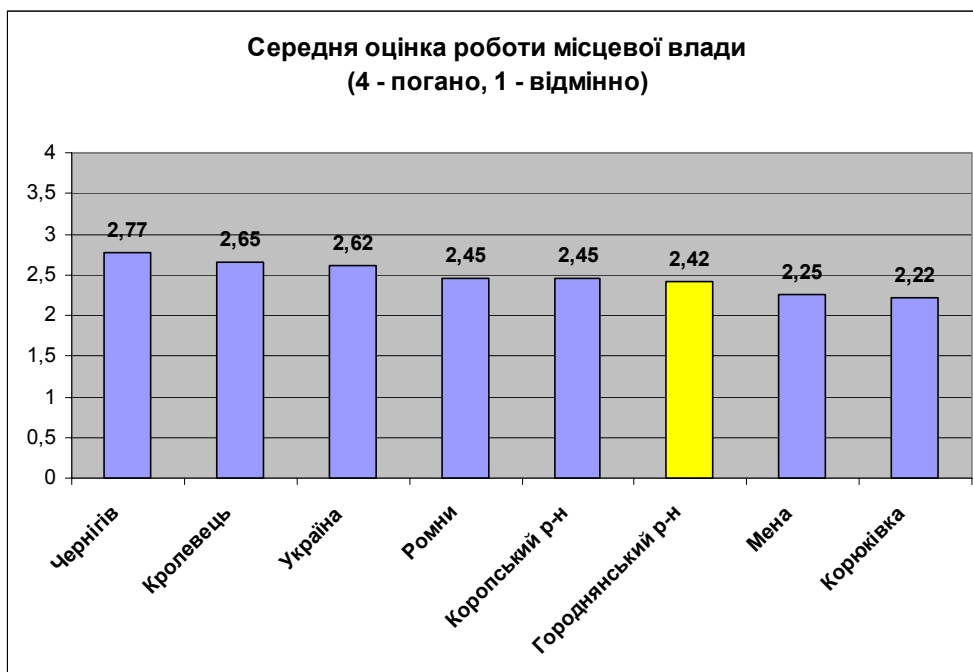
Підприємці дали оцінку контактам з представниками органів місцевого самоврядування, органів державної влади та інших організацій (зокрема, торгово-промислової палати) – всього 11 установ та організацій. Якість цих контактів оцінена бізнесменами достатньо високо – не менше 50% респондентів оцінюють співробітництво з майже усіма перерахованими установами та організаціями як добре або задовільне. Виключенням є торгово-промислова палата та обласні органи влади. Більшість місцевих підприємств, особливо малих, ринок збуту яких охоплює лише місто або район, просто не має потреби звертатися до обласних органів влади чи брати участь у бізнесових об'єднаннях регіонального рівня.

Серед негативних коментарів стосовно роботи перерахованих установ та організацій слід навести наступні: надто довгі терміни опрацювання питань, бюрократизм, незручний час прийому громадян, брак розуміння проблем підприємців тощо.

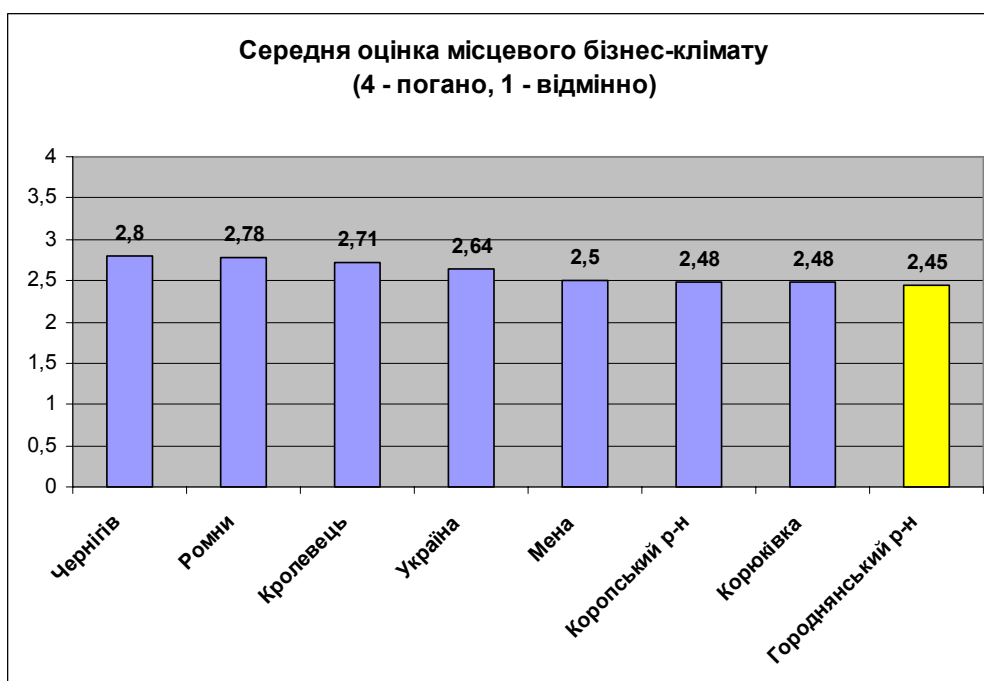

9. Загальні враження

Компанії висловили свої загальні враження про місцеву владу та бізнес-клімат Городнянського району. Середня оцінка роботи місцевої влади складає 2,42 бали, що наближається до оцінки «добре» за 4-бальною шкалою, де 1 – «відмінно», 2 – «добре», 3 – «задовільно», 4 – «погано». Ця оцінка є кращою, ніж у більшості громад-конкурентів.

Місто як місце для ведення бізнесу отримало середню оцінку 2,45 бали за тією ж шкалою. За цим показником Городнянський район випередив усі взяті для порівняння громади.

Серед **позитивних особливостей** ведення бізнесу у Городні та Городнянському районі підприємці назвали:

- своєчасне вирішення питань з місцевою владою;
- невтручання місцевої влади до ведення бізнесу;
- високий рівень відкритості у прийнятті рішень тощо.

До **негативних моментів** респонденти відносять:

- малу кількість виробничих промислових підприємств;
- суперечності у національному законодавстві;
- недостатнє сприяння з боку місцевої влади у пошуку ринків збуту місцевої продукції тощо.

10. Критичні питання

Компанії-респонденти дали наступні відповіді на запитання щодо трьох найбільш критичних питань, на яких повинна сконцентруватись Стратегія економічного розвитку:

- **Розвиток села** посів перше місце (49% голосів);
- На другому місці **розвиток малого і середнього підприємництва** (43% голосів);
- Третє місце належить **залученню прямих інвестицій** (38% голосів).

V. ПІДСУМОК

Це вивчення думки підприємців узагальнює думку роботодавців міста Городня та Городнянського району. Їхнє відношення до розвитку громади має значний вплив на економіку. Цей звіт допоможе Комітету стратегічного планування в роботі з підготовки Стратегії економічного розвитку Городнянського району та матиме цінність для місцевої влади в її прагненні підтримувати та покращувати бізнес-клімат громади.

Вивчення думки підприємців міста Городня та Городнянського району

Проект «Економічний розвиток міст» , Городнянська районна рада та Агенція «ЧернігівІнвест» висловлюють щиро подяку всім підприємцям Щорського району, які поділилися своїми думками та надали корисну інформацію.